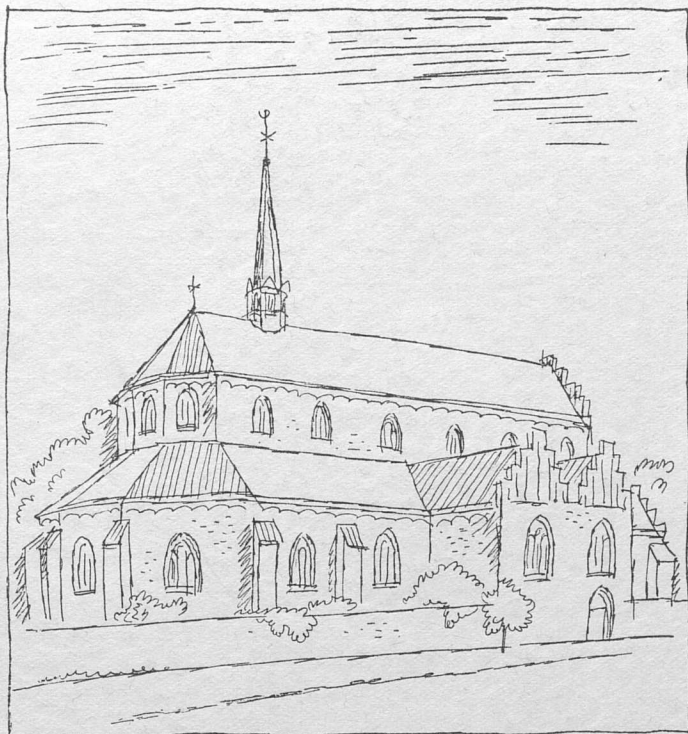

1536-1936

SCT. NICOLAI KIRKE I KØBENHAVN

PÅA REFORMATIONSTIDEN

REFORMATIONS FESTERNE MCMXXXVI

PROGRAM

KOMITEEN AF 30. JANUAR 1936

TIL

FESTLIGHOLDELSE AF REFORMATIONENS
400-AARS-JUBILÆUM

- Fredag 30. Okt. i Christiansborg Slotskirke.
Tirsdag 3. Nov. i Vor Frelzers Kirke, København.
Onsdag 4. Nov. i Sct. Petri Kirke, Malmø.
Fredag 6. Nov. i Domkirken, København.
Mandag 9. Nov. i Domkirken, Lund.
Lørdag 14. Nov. i Sct. Mariæ Kirke, Hälsingborg.
Tirsdag 17. Nov. i Domkirken, Haderslev.
Onsdag 18. Nov. i Kristkirken, Tønder.
Fredag 20. Nov. i Domkirken, Ribe.
Ev. Lørdag 21. Nov. i Domkirken, Viborg.
-

PROGRAMHEFTETS INDHOLD:

1. *Firehundredeaars-Mindefesten* af Borgmester, Dr. phil. ERNST KAPER.
2. *Den danske Kirkes Styrelse siden Reformationen* af Departementschef V. HOLBØLL.
3. *1536—1936* af kgl. Konfessionarius, Provst, Dr. theol. MICHAEL NEIENDAM.
4. *Reformationen i Malmö* af kyrkoherde, lic. theol. JOHAN LJUNGDAHL.
5. *Reformationen og den danske Kirkesang* af Organist, Dr. phil. KNUD JEPPESEN.
6. *Lampades* af Organist JULIUS FOSS.

Omslagstegning af EBBE SADOLIN
efter Architekt CHARLES CHRISTENSENS Rekonstruktion.

For den danske Rigsdags Mindehøjtid,
» Vor Frue Peblings Procession,
» Skolekomedien paa Nytorv og
» Skolescenens Opførelse af Aug. Strindbergs »Nattergalen fra Wittenberg«,
er der trykt særlige Programmer.

REDIGERET AF ORGANIST JULIUS FOSS

FIREHUNDREDAARS-MINDEFESTEN
FOR
DEN DANSKE REFORMATION

Et Menneske er kun sig selv, noget for sig selv, en Ener,
fordi hans Nutid både beror på hans Fortid og samtidig
lægger Grunden til hans Fremtid.

Det samme gælder for et Folk.

Reformationen var, hvor langt den end ligger tilbage

Kong Chr. III

i Tiden, så stor en Begivenhed i den danske Nations Udvikling, at den altid bør stå klart for vor Bevidsthed.

Vi lever nu atter i en Tid, der bringer store Ændringer i Tankegang og Livsførelse. Ikke mindst de, der tror, at kun lidt beror på Fortiden og det meste på Fremtiden,

bør mindes Reformationstiden og af den lære, at et stort Skifte er berettiget og lykkebringende, når misforstået, udartet og udlevet Tradition skæres bort, mens Værdier-

Hans Tausen.

nes Kerne bevares og med rensat og frigjort Kraft skaber Grundlaget for ny Vækst.

¶ Til Fremme for den Retfærdighed overfor Fortiden, som historisk Forståelse betyder, og til Styrkelse for et tillidsfuldt Arbejde for vort Folks Fremtid i de nuværende og forestående vanskelige Overgangstider er Ønsket spiret frem om ved vor Fest for Reformationen at give denne historisk Belysning.

Københavns Rådhus 12. Sept. 1936.

Ernst Vager

DEN DANSKE KIRKES STYRELSE SIDEN REFORMATIONEN

Reformationen medførte en afgørende Forandring i den danske Kirkes Styrelse. Hidtil havde Kirken udgjort et retligt selvstændigt, fra Staten sondret Samfund. Men Følgen af, at det hidtidige Styre ophævedes, blev ikke Dannelsen af frie Menigheder, men Staten overtog Retten og Pligten til at varetage Befolkningens religiøse Tarv, og i de siden Reformationen forløbne fire Aarhundreder har den danske Kirke været styret af de samme Organer, som til de forskellige Tider har haft Ledelsen af Landets Anliggender, og heri skete ved Grundloven af 1849 ingen Forandring, idet Grundloven vel forudsatte, at der skulde ske en Ændring i Retning af at stille Kirken friere overfor Staten ved Indførelsen af en Kirkeforfatning, men en saadan er aldrig gennemført. Den danske Kirke staar derfor nu ved Reformationsjubilæet som en Statskirke, saaledes at Rigsdagen lovgiver om dens Forhold, og Kirkens indre Anliggender afgøres ved kgl. Anordninger. Under dette Statsstyre har det Krav, som i første Række maa stilles fra Kirkens Side, at der sørges for Evangeliets Forkyndelse og Sakramenternes Forvaltning til de skiftende Tider, været fuldt opfyldt, og samtidigt er ved de for den danske Kirke særlige Frihedslove i vidt Omfang sørgt for det enkelte Menighedsmedlems berettigede Krav til at opnaa den kirkelige Betjening, som stemmer med hans Overbevisning, indenfor den evang.-luth. Kirkes Grænser blevet fyldestgjort. Danmark har idag en samlet fælles Kirke, omfattende saa godt som hele Landets Befolkning og derfor kan hele Landet samles ved Festligholdelsen af Reformationsjubilæet.

U. B. B. B.

1536—1936.

Det vi kalder Reformationen, er et uhyre Skred, et Skred saa omfattende, at Middelalderen blev borte deri, og saa gennemgribende stort, at vi i de sidste fire Aarhundreder ikke har oplevet noget, der kan sammenlignes dermed. Bevidst eller ubevidst, direkte eller indirekte — vi bygger dog alle paa Resultaterne af disse Tildragelser. Der var ikke et Omraade af Samfundsliv og Tænkemaade, som forblev uberørt deraf. Vi kan tænke paa, hvad vi vil — Kirke og Skole, Samfund og Humanitet, Videnskab og Haandværk, Synet paa Liv og Død — alt fik et nyt Perspektiv.

Men i første Række blev Begivenhederne selvfølgelig afgørende for Kirkens Liv.

Den katolske Kirke havde igennem 600 Aar stabiliseret sin Virksomhed i vort Land — da Reformationen tog Fart som en Folkebevægelse, faldt den i Løbet af kun en halv Snes Aar. Aarsagerne til denne hurtige Kapitulation var forskellige. Hvad der falder os mest i Øjnene, naar vi læser Datidens Historie, er de mange aabenbare Misbrug, de politiske Intriger og andre altfor

menneskelige Forhold, som tilsammen bidrog til den gamle Kirkes aandelige og samfundsmæssige Ruin.

Det nye kom som Foraarets Storm, med en indre frigørende, besejrende Kraft, og det kom med en kristelig Appel, som gav Gensvar baade hos Vorherres Almue og blandt de lærde. Hvilke Bimotiver der end dukkede op i Bevægelsens Forløb, af Gridskhed og Had, og hvilke politiske Afgørelser der end spillede med ind, saa er hele Reformationsbevægelsen i sin Kerne dog en kristelig præget Folkerejsning, der søgte tilbage til selve Evangeliet, bag om den katolske Kirkes Teologi, Traditioner og andre menneskelige Tillæg. Og fra dette Opvæld af nye Kræfter er det, Bevægelsen fornyer og skaber en ny Kirkeordning og et nyt Samfund, hvis Værdier vi har taget i Arv.

Deres Betydning for hele vort Folk baade i Fortid og Nutid berettiger vor Mindefest.

Dr. Michael Neicathen.

REFORMATIONEN I MALMÖ

Malmö var vid 1500-talets början näst Köpenhamn den största staden i Danmark. I tidens nya strömningar intog det en ledande plats, och dess vakna borgerskap förstod även att hävda denna ställning. Flera av Danmarks konungar visade också Malmö en synnerlig välvilja genom att giva det vissa privilegier, varigenom dess självständighet i hög grad ökades. Härtill kom dessutom, att i spetsen för stadens ledning stodo så betydande män som borgmästarna *Hans Mikkelsen* och *Jörgen Kock*.

Den förre kom på visst sätt att förbereda reformationens genombrott i Malmö. Mikkelsen hörde till Christiern II:s närmaste rådgivare och var själen i hans reformpolitik samt konungen varmt tillgiven. När emellertid Christiern såsom flykting måste lämna sitt rike år 1523, följde Mikkelsen honom i landsflykt. Under vistelsen utomlands gjorde han så i Wittenberg Luthers bekantskap och stärktes alltmera i sine sympatier för reformationen. Ett synligt bevis härpå blev den översättning av Nya Testamentet till danska — den första i sitt slag — som han tillsammans med tvenne andra verkställde. Den trycktes i Leipzig 1524 på konung Christierns bekostnad, och utan tvivel blev Malmö, där Mikkelsen hade sin familj kvar och där han hade talrika vänner, en av huvudorterna för dess spridande i Danmark. Sinnena förbereddes för vad som skulle komma.

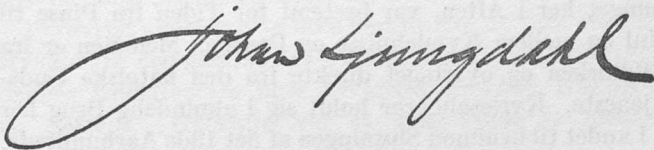
Troligen samma år som ovannämnda översättning ut-

kom, vigdes till präst i Lunds stift en ung man, som kom att betyda mycket för reformationens seger i Malmö och därmed i hela Skåne. Hans namn var *Claus Mortensen* (Tøndebinder), född i Malmö och son till en borgare där. Om hans ungdom saknas närmare underrättelser, men 1526 vistades han vid Köpenhamns universitet, där han närmare lärde känna den lutherska läran, till vilken han nu anslöt sig. Han predikade ofta i Frue Kirke, tills Roskildebiskopen Lage Urne förbjöd honom. Det var då han av Jörgen Kock kallades över till Malmö och här höll han *den 29 maj 1527* sin första predikan under stort tillopp av åhörare. Efter någon tid förbjöds han emellertid av Lundabiskopen Aage Sparre att vidare predika i stiftet. Han begav sig då tillsammans med en nyförvärvad vän *Hans Spandemager* till det evangeliska prästseminariet i Haderslev, där de stannade ett år. I augusti 1528 voro de åter i Malmö, nu försedda med privilegiebrev av konung Fredrik I och fortsatte sin avbrutna verksamhet, och nästan hela Malmö övergick — om man får tro en samtida uppgift — till lutherdomen. Samma år utgav Mortensen *den första danska psalmboken* (Malmö-psalmbogen) samt *en dansk mässbok*. Även ett tryckeri, som förut tillhört den svenske biskopen Hans Brask i Linköping, öppnades i Malmö av Oluf Ulrichsen och här trycktes de skrifter, som utgavos till försvar för den nya rörelsen. Ärkebiskopen i Lund gjorde ännu ett fåfängt försök att hejda dess framfart. Klostren utrymdes så småningom, icke utan häftiga övergrepp från luthe-

ranernas sida. Ett viktigt led i reformationsarbetet var även det *prästseminarium*, som under år 1529 upprättades i Malmö. Här utbildades många evangeliska präster, vilka sedermera uppträdde som reformationens förkämpar i andra städer och på landsbygden. Redan år 1531 invigdes de första i sitt ämbete. Detta skedde i Malmö S:t Petri kyrka, där således den första evangeliska prästvigningen i Skåne ägt rum.

Flera framstående män voro som lärare knutna vid prästseminariet i Malmö och bidro till reformationens vidare framgång. Bland dessa må nämnas *Frans Vormorsen*, vilken sedermera blev Lunds stifts förste evangeliske biskop, *Peder Laurensen*, den glänsande stilisten och författare till den skånska reformationshistoriens värdefullaste skrifter samt *Oluf Chrysostomus*, den fint bildade klassikern, som ledigt skrev dikter på både grekiska och latin. En rikhaltig litterär verksamhet i reformationens tjänst utövades av dessa män.

Reformationsrörelsen gick emellertid vidare framåt, och det ena hindret efter det andra undanröjdes. Det dröjde ej heller så länge, förrän reformationen var helt genomförd i Malmö, som blev den första evangeliska staden i Danmark.

A handwritten signature in cursive script, reading "Johan Gungdahl". The signature is written in dark ink on a light background. The first letter 'J' is large and loops around the rest of the name.

REFORMATIONEN OG DEN DANSKE KIRKESANG

Reformationen, der ellers ved sit Komme paa saa mange Punkter satte skarpe Skel, medførte intet egentligt Brud indenfor vor Gudstjenestes Musik. Naturligvis gav dog Kravet om Menighedens Deltagelse i Salmesangen Stødet til Indførelse af en Del nye Melodier; men derfor blev dog langt fra alt det gamle fejlet væk: i det væsentlige beholdt man den romerske Gudstjenesteordning med dens 5 liturgisk-musikalske Hovedstykker:

- 1) *Kyrie eleison* (Bønnen: Herre forbarm dig over os).
- 2) *Gloria* (Lovprisningen: Ære være Gud i det høje).
- 3) *Credo* (Trosbekendelsen).
- 4) *Sanctus* (Lovprisningen: Hellig, hellig, hellig er Herren Gud Sebaoth).
- 5) *Agnus Dei* (Bønnen: O du Guds Lam).

Disse Led af den katolske Messe blev dog almindeligvis erstattede med danske Salmer. Saaledes har vor klassiske Salmebog fra Reformationsaarhundredet, (den som i 1569 blev udgivet af Hans Thomissøn, daværende Sognepræst ved Frue Kirke i København) tre saakaldte Kyriesalmer, én for hver af de store kirkelige Højtider.

»Kyrie, Gud Fader alsomhøjeste Trøst«, der bliver sunget her i Aften, var bestemt for Tiden fra Pinse til Jul og mellem Kyndelmisse og Paaske. Melodien er fra Oldkirken og overtaget direkte fra den katolske Gudstjeneste. Kyriesalmerne holdt sig i almindelig Brug her i Landet til henimod Slutningen af det 18de Aarhundrede.

Det var dog kun i København og Købstæderne, at de allerede paa dette Tidspunkt forsvandt; i Landsbykirkerne, især i de Sogne, hvor Kingo's Salmebog benyttedes, har man holdt fast ved dem til langt op imod sidste Aarhundredskifte, ja der lever endnu gamle Mennesker, der husker dem fra Gudstjenesten.

Den romerske Kirkes *Gloria* blev oftest erstattet med Salmen »Aleneste Gud i Himmerig«. Tonerne hertil er en Slags Bearbejdelse af en *Gloria-Melodi* fra den katolske Tid. Ligesom i Romerkirken *Gloria* bliver intoneret af Præsten (d. v. s., at Præsten synger Begyndelsen, medens Menigheden fortsætter), saaledes blev ogsaa »Aleneste Gud« indsunget af Præsten og videresunget af Menigheden.

Som *Credo* sang man Luthers Salme »Vi tro allesammen paa een Gud«, som *Sanctus* mest Luthers »Esajas den Prophet monne det saa gaa«, og som *Agnus Dei* »O du Guds Lam uskyldig« eller en anden lignende Salme. Det maa imidlertid her bemærkes, at det ikke var overalt man erstattede den romerske Messes Hovedstykker med danske Salmer. Bl. a. ses det af et *Graduale*, som Fyns Biskop Niels Jesperssøn udgav i 1573, (og som af Kong Frederik d. 2. erklæredes som bindende for vor Gudstjeneste) at man her i Landet i Slutningen af det 16. Aarhundrede benyttede en stor Del gamle katolske Melodier med den oprindelige latinske Tekst. Det var dog kun i Købstæderne og her især paa høje Helligdage, man brugte Latin ved Gudstjenesten — ude i Landsbyerne sang man som Regel alt paa dansk.

Forøvrigt overtog man ikke blot de fem nævnte Hovedstykker fra den gamle Kirke, ogsaa andre vigtige Led fra dennes Gudstjeneste blev bevarede, saaledes *Halleluja* og *Sekvens*. *Halleluja* var et Sangstykke af festlig,

jublende Karakter; det blev sunget mellem Læsningerne af Epistel og Evangelium. En lang Række Halleluja-Melodier fra den katolske Tid findes med de latinske Ord i Jespersøns Graduale. Thomissøns Salmebog, hvorfra det Halleluja, der synges her i Aften, stammer, bringer derimod kun danske Halleluja-Salmer, som imidlertid alle musikalsk set skriver sig fra den gamle Kirke.

Sekvensen var en fri kirkelig Digtning, som ved Guds-tjenesten havde sin Plads efter Halleluja. Den tog i særlig Grad Form efter den enkelte Højtids Karakter. I Middelalderens Løb fremkom en rig Sekvens-Litteratur, saaledes, at næsten hver eneste af de mere særprægede kirkelige Højtider fik sin egen Sekvens. I sidste Halvdel af det 16. Aarhundrede skar man i den katolske Kirke Sekvensernes Antal stærkt ned, medens den ny Kirke paa dette Punkt gik noget mindre radikalt til Værks. Sekvenserne blev hos os ofte foredraget som Vekselsange. Saaledes sang Koret i Paasken den gamle latinske Sekvens *Victimae paschali laudes*, medens Menigheden mellem dens Vers istemte »Krist stod op af Døde«. Sekvensen, der synges her i Aften, »Nu bede vi den Helligaand« anvendtes fra Pinse til Jul, og mellem dens Strofer sang Menigheden Hans Tavsens »Vi arme Adams Børn alle«.

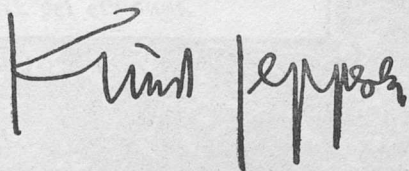
Baade Thomissøns Salmebog og Jespersøns Graduale indeholder Melodier til Salmerne og de øvrige Sangstykker, men kun i eenstemmig Form. Først med Mogens Pedersøns *Pratum Spirituale* (en Samling, som blev udgivet 1620 og er det ældste opbevarede trykte Musikværk af en dansk Komponist til danske Ord) bliver de to ældre Samlinger supplerede med en Række Udsættelser af vigtige Salmemelodier for flerstemmigt Kor.

Mogens Pedersøn blev som ungt Menneske af Christian d. 4. sendt til Italien og tilbragte der en Aarrække i

Lære hos den berømte venetianske Komponist Giovanni Gabrieli. Efter sin Hjemkomst traadte han i Hoffets Tjeneste og døde som kgl. Kapelmester i 1623. *Pratum Spirituale* var væsentlig bestemt for Gudstjenesten i København og i Købstæderne, thi kun der, hvor man havde de lærde Skolers Drengekor til Raadighed, kunde man præstere flerstemmig Sang ved Gudstjenesten. I Aften synges Mogens Pedersøns femstemmige Udsættelser af »Aleneste Gud« og »Nu bede vi den Helligaand« samt hans Korsvar (Responsorier) til Salutation, Kollekt, Evangelium og efter Velsignelsen.

Skulde man i faa Ord betegne Forskellen — liturgisk og musikalsk set — mellem Reformationsaarhundredets danske Gudstjeneste og den nuværende Tingenes Tilstand, maa man i første Række hæfte sig ved den gamle Tids langt rigere, fastere og maalbevidste Opygning af Gudstjenesten. Vor nuværende liturgiske Fattigdom bliver saa meget mere paafaldende, som vore protestantiske Nabolande har bevaret adskilligt flere af den gamle Gudstjeneste-Ordnings Goder, end vi.

Hvad selve Musikken angaar, evnede Reformations-tiden det store, at forene ædlest kunstnerisk Lødighed med fuld folkelig Jævnhed og Kraft. Højhed, Enfold og Fynd gik her Haand i Haand — et Ideal for al Kirke-musik, ja vel for al kirkelig Kunst.

A handwritten signature in black ink, reading "Niels Jepsen". The signature is written in a cursive, somewhat stylized hand. The first name "Niels" is written in a larger, more prominent script, while "Jepsen" is written in a smaller, more compact script to its right. The ink is dark and the background is a light, textured paper.

LAMPADES
COMOEDIA SACRA EX
CAPITE XXV. MATTHÆI
EVANGELISTÆ,

RS SE

Autore

BERNARDO MEIERO
HOLSATO.

HAMBURGI,
Ex Officina typographica PAULI LANGI.

ANNO MDCCCXXI.

LAMPADES

Under Navnet *Mysterium* kendtes allerede i den tidlige Middelalder en dramatisk Udførelse af bibelske Beretninger, der skulde tjene til overfor den læge Del af Befolkningen, som ikke kunde læse, at levendegøre Episoder og Fortællinger fra den bibelske Historie. Særlig yndet var Fremstillingen af Kristi Lidelseshistorie i de saakaldte *Passioner*, som det endnu sker i Oberammergau.

Medens disse Opførelser oprindeligt fandt Sted i selve Kirkerne og under Medvirken af den til disse knyttede Gejstlighed, blev hele det sceniske Apparat efterhaanden saa stærkt udvidet og til Dels profaniseret, at Opførelsen maatte foretages under aaben Himmel.

Med Humanismens*) Opstaaen og Udbredelse vakttes stor Interesse for de antike græske og latinske Skuespil, der fandt Indpas i Skolerne, hvor man tog fat paa at opføre dem, for en stor Del for derved at træne Disciplene i de klassiske Sprog. Det gav Anledning til, at der ogsaa blev forfattet saadanne Skuespil til Brug i Skolerne, hvorfor de gik under Navn af *Skolekomedier*.

Martin Luther var meget interesseret i saadanne Fremførelser, og saa i dem et fortræffeligt Middel til Ungdommens Opdragelse; efter hans Tilskyndelse blev bibelske Beretninger bearbejdet med dette for Øje, saaledes f. Eks.: »Den forlorne Søn«, »Den rige Mand og Lazarus«, »Om Kristi og Kirkens Trolovelse«, hvilken sidste opførtes 1572 i Ribe, der i det Hele var Centrum for Skolekomedier her i Landet.

Til denne Kategori henhører *Lampades*, som har et helt igennem religiøst Indhold, en Art der ogsaa gaar under Navn af *Moralitet*, fordi Gengivelsen ofte sker allegorisk, og Tekstens Hensigt tillige at udøve moraliserende og vækkende Indflydelse paa Tilskuerne under Tiden skjules under Sindbilleder eller dybsindige Betragtninger.

*) »Humanismen« er Betegnelsen for en Dannelsesretning, der stammer fra Midten af 15. Aarhundrede, og som søgte sine Idealer hos de antike Klassikere med Fremhævelse af Menneskeindividets Betydning som Modsetning til Middelalderens Undertrykkelse af det menneskelige.

Lampades er en saadan Gendigtning og paa dramatisk Udførelse beregnet Gengivelse af Lignelsen om de 5 kloge og de 5 daarlige Jomfruer fra Sct. Matthæus Evangeliums 25. Kapitel, og som hører til 2. Søndag i Advent, 2. Tekstrække.

Lampades er skrevet paa Latin og giver gennem 5 »Akte« en lang Række Samtaler og teologiske Betragtninger, der i vore Dage saa godt som udelukkende har historisk Interesse. Men i Slutningen af 4. Akt og i hele 5. Akt er der anvendt en Række originale Musikstykker, der er typiske for Stilen i Begyndelsen af det 17. Aarhundrede, som en Kulmination af Værket. Til Anvendelse ved Reformationsfesterne har man derfor udvalgt de afsluttende Scener med Korsangene; Teksten er gengivet paa danske Vers ved Sognepræst *Harald Vilstrup*, som desuden til Indledning har skrevet en Prolog, der — ligeledes paa Vers — gengiver Hovedtanken i de indledende Akte. Værket faar herved mere Karakter af Oratorium end af egentlig Skolekomedie.

Værket, som er skrevet af Præsten *Bernt Meier* (f. i Flensborg 1571, tog Magistergraden i Jena, 1601—08 Rektor og Slotspræst i Haderslev, 1616 Sognepræst ved Sct. Petri tyske Kirke, fik Aaret efter tillige et Kanonikat i Roskilde, d. 24. April 1634), har henligget upaaagtet i Det kgl. Bibliotek indtil i Fjor, da Dr. phil. *Torben Krogh* fandt det frem til nærmere Undersøgelse. Det er trykt i Hamburg 1621; Realskolens Bibliotek i Zwickau ejer ogsaa et Eksempplar. Man ved ikke, hvem der har komponeret Musikken dertil; utænkeligt er det ikke, at Forfatteren ogsaa har skrevet denne, men noget virkelig Holdepunkt derfor findes ikke.

Man ved heller ikke, om Værket har været opført ved sin Fremkomst, men da det i flere Henseender er karakteristisk for Reformations-Aarhundredet, har man fundet det rimeligt at indflette det i disse Reformationsfester som det naturlige Forum for dets Genfremførelse.]

M. Foss.

KIRKEFEST

i Anledning af 400-Aaret for Reformationen
i Danmark med Udførelse af Messen
i Reformationstidens Former.

ORGELPRÆLUDIUM

(Musik af Melchior Schildt, Musiklærer hos Chr. den IV.)

INTROITUSSALME

(Indgangssalme).

Forsamlingen:

(Mel. Et trofast Hjerte).

Af Dybsens Nød, o Gud, til dig
mit bange Raab jeg vender,
bøj naadig Øret ned til mig,
hør Bønnen, jeg opsender!
Thi vilde du mig lade ske
kun efter min Fortjeneste,
da maatte jeg fortabes.

Hos dig jo Naade gælder kun,
af den du Synd tilgiver,
thi ren og hellig i sin Grund
vor Gerning aldrig bliver;
hvo kan, o Gud, for dig bestaa?
Enhver for Dommen skælv maa
og ty hen under Naaden.

Derfor paa Gud og ej paa mig
jeg alt mit Haab vil bygge,
mit Hjerte skal husvale sig
udi hans Naades Skygge;
den blev mig tilsagt ved hans Ord,
det er min Trøst, paa det jeg tror,
deri mig intet rokker.

Ja, varer det fra Morgenstund
og indtil Aftens Ende,
mit Hjerte skal dog ingenlund
forsagt fra ham sig vende;
men som det rette Israel,
der læsket blev af Aandens Væld,
jeg bier paa min Herre.

Og er vort Syndemaal end stort,
dog større er Guds Naade,
hans stærke Haand, som alt har gjort,
kan vel os fri af Vaade;
han er den gode Hyrde, som
sin Hjord fra Synd, fra Død og Dom
i Naade vil forløse.

(Martin Luther.)

KYRIE

Unisont Kor:

Kyrie, Gud Fader alsomhøjeste Trøst,
du est vor Glæde og Lyst,
Spar os elende,
bevar os fra Synd,
forbarme dig over os.

Kriste, du est vor Vej og det sande Lys,
Sandhedens Port,
Kærlighedens Speil,
alle Kristnes Liv og Raad.
du os til Salighed given var,
forbarme dig over os.

Kyrie, Helligaand i Evighed,
vær hos os med din Miskundelighed.
Vor Synd vil vi begræde,
lad os ej fortabes,
vi paa dig nu haabe,
forbarm dig over os.

(Af Thomissøns Salmebog 1569.)

GLORIA

fra Mogens Pedersøns »Pratum spirituale«,
København 1621.

Præsten:

Aleneste Gud i Himmerig
ske Lov og Pris for sin Naade,

5-sl. Kor:

Som han har os skænket faderlig,
at fri os fra Syndens Vaade!
Paa Jorden er kommen stor Fryd og Fred,
vi Mennesker maa vel glædes ved
Guds Yndest og gode Vilje.

(Fra Oldkirken.)

SALUTATION OG KOLLEKT

med danske Responsorier af Mogens Pedersøn.

Almægtige, evige Gud, du som vil helliggøre alle dine udvalgte og elskelige ved din enbaarne Søn, lad os efterfølge deres Tro, Haab og Kærlighed, at ogsaa vi, tilligemed dem, maatte blive salige, ved den samme vor Herre, Jesus, som med dig lever og regerer i Helligaands Enhed, een sand Gud fra Evighed og til Evighed.

(Peder Palladius: Alterbog 1556, Kollekt til Alle Helgens Dag.)

EPISTEL

Romerbrevet Kap. VIII, Vers 31 b til Enden.

HALLELUJA

Unisont Kor:

Halleluja.

O Herre Gud, den Dag er os nu hellig gjort,
paa hvilken vi maa høre dit Ord,
og faa at vide foruden Svig,
den rette Vej til Himmerig.

Halleluja.

(Af Thommissøns Salmebog 1569.)

SEKVENS

Martin Luthers »Nü bede vi den Helligaand« synges i Mogens Pedersøns 5-st. Korudsættelse afvekslende med Hans Tausens »Vi arme Adams Børn«, *unisont Kor*.
Melodien fra Niels Jesperssøns Graduale.

Vi arme Adams Børn alle
vi ere saa dybt i Synden faldne,
thi ville vi alle Gud paakalde.

Nu bede vi den Helligaand,
alt om den kristelige Tro og ret Forstand,
det os Gud bevare,
og sin Naade sende,
naar vi heden fare,
af dette Elende.
Kyrieleis.

Vor Natur er baade mørk og blind
med al Forstand, Skel, Sjæl og Sind,
thi giv os din Helligaands Lys og Skin.

Du værdige Lys, giv os dit Skin,
lær os at kende Kristus Jesus alene,
at vi med ham blive,
vor kære Frelsermand,
som os monne indlede
til det forjættede Land.
Kyrieleis.

EVANGELIUM

med dansk Responsorium af Mogens Pedersøn.
Lukas Kap. XII. Vers 35—41.

CREDO

fra Niels Jespersøns Graduale.

Præsten:

Vi tro allesammen paa een Gud,

Unisont Kor:

Himlens Skabere og Jordens,
Guds Søn sin Faders Villie gjorde,
paa det, vi hans Børn skulle blive.
Han vil os forse vor Næring,
Liv og Sjæl i hans Bevaring,
altid han os vil bevare,
intet ondt skal vederfare,
han sørger for os Dag og Nat,
for han har alting i sin Magt.

Vi tro og alle paa Jesus Krist,
som er Guds Søn og vor Herre,
som af den Helligaand undfangen var
af guddommelig Kraft og Ære,
af Maria, den rene Jomfru,
et sandt, helligt Menneske er vorden,
pint under Pontius Pilatus,
korsfæst, død og jordet, til Helvede fo'r,
paa tredje Dag af Døde opstod,
til Himmels fo'r,
vor Dommer er han vorden.

Vi tro og paa den Helligaand,
lig med Fader og med Sønnen,
som alle bedrøvedes Husvaler er
med dyrebare Gaver og Naader skønne,
al ganske Kristenhed paa Jorden
et Samfund gjorde med sine Ord
med ham vore Synder tilgivne vorde,
efter dette Elende,
et nyt Levned er os beredt
i Evighed til evig Tid.

(Martin Luther.)

LAMPADES (LAMPERNE)

Intrada (Orkester).

Prolog af *Herrens Tjener* (Recitation):

Som Herrens Tjener kommer jeg,
den store Konge sendte mig
at melde hans snarlige Komme;
alt modnes tilsammen i Verden her
baade Klinten og Hveden, hans Time er nær
til at fælde de evige Domme.

Han kommer at tugte med Vredens Ris
hver den, som leved paa Sletheds Vis,
Verdens stolte og rige,
dem, som lod haant om hans Ord og Bud,
som gjorde hver sin Lyst til Gud,
den armes Ret at bekrige.

Men Herrens udvalgte, hvem han har kær,
som fattige leved paa Jorden her,
foragtede, haardt betrykte,
hvem Jesu Naade var eneste Haab —
se, han har hørt deres Trængsels Raab,
de skal for intet frygte!

Dog hør mig, Kirke, Guds Folk paa Jord,
Gud gav dig Lyset i Sandheds Ord,
to Gange tændte dets Lue —
vogter du det fra Stund til Stund?
eller du lod af Trygheds Blund
og Sløvheds Søvn dig kue?

Vogt Lyset vel! Det er mod Nat;
naar Dagens Skin har os forladt,
hvem kan da Vejen finde?
Kun den, som ved Ordets Lys vil gaa,
dets rene Flamme agte paa,
at den kan for Fode skinne!

Ja, vogt dit Lys! Tag vel i Agt
den Lære, dig er i Ordet bragt
om Jomfruer, som i Hænde
fik hver sit Blus og Lampe god,
at naar de Brudgommen gik imod,
den skulde lyse og brænde.

Ti Jomfruer fik deres Lamper i Haand,
fem vogtede deres med varlig Aand,
tog Olje i fyldte Krukker,
fem tog vel Lamper, men Olje ej —
tøver Brudgommen paa sin Vej,
mon ikke de Blus sig slukker? —

Brudgommen tøver — med List og Svig
prøver hans Fjende saa falskelig
dem fra deres Vagt at føre,
Rigdoms Forlokkelser, Sorgløshed
med Hykleri og alt ondt man ved
vilde stoppe dem Øje og Øre.

Fem var Daarer. Af Verdens Pragt
lod de sig lokke fra Brudevagt,
forglemte den evige Glæde.
Fem efter Aarvaagenhedens Bud
vilde vaage og holde ud
for at kunne for Brudgommen træde. —

Og det er Nat over Jorderig,
en Mørkets Time frygtelig
som aldrig før fremskrider,
dog hør gennem Mørket saa ren en Klang,
det er de fromme Jomfruers Sang,
som vaager, mens Natten lider.

Hymne (Kor).

De kloge Jomfruer:

O Gud, trefoldig hellige,
du evigt højt ophøjede,
du ved hvis Almagts store Kraft
de vide Verdners Grundvold staar!

O du Guds Søn og Jomfruens,
som døende paa Korset gav
dit helligt-rene Offerblod
til Sone for al Verdens Synd!

Du Guddomsflamme, Kærlighed,
Vejleder ad den trange Sti,
at vi gaar frem med trøstig Hul! —
O hør, Treenige, vort Raab!

Thi kommet er den yderste
af denne Verdens Dages Rad,
og stedt paa Tidens Grænseskel
anraaber vi om Himlens Hjælp.

Hvor skrækkelig er denne Nat,
og skrækkelig dens Fyrste grum,
som med al Ondskabs List og Svig
omspænder og forfærder os!

Kom Brudgom, gyldne, himmelske,
o kom, du Livets Stjerne prud,
vi aabner vore Hjerter dig,
kom før os ind til Herlighed.

Ærkeengelen (Recitation):

Dette er Stunden, den yderste Nat,
dens Midnatstime dages brat.
Tingenes Rige til Ende gaar,
Tiden, hvor alt omvekslende sker,
var en Gang; *er* ikke mer.
Urokkelig nu Evigheden staar!

Brat kommer min Konge — han ventes ej —
han baner i Skyen sin luftige Vej.
Slumrer du, tunge Jordslægt
tyngtet af Søvnns og Sløvheds Vægt?
Jeg ser fra mit høje Stade saa vide:
de slumre alle om Midnatstide.

Dog den genkommende Herre Krist
blandt alle dog sine han kender vist.
Slumred de ogsaa betyngede ind,
dog vaager bag Søvnens hvert længselsfuldt Sind.

Nu vil han berede uendelig Glæde
for Kirken, sin elskede her paa Jord,
vil hende al Saligheds Smykke iklæde
som Brud at indtræde i Himmelenes Kor.
O himmelske Brude, I Jomfruer kloge,
som vilde i Natten bede og vaage,
Gudstimen skal eder al Glæde tilføre.

Vaagn op, Basun, lad din Stemme høre!

Fanfære (Orkester).

Kor af Engle:

Herren kommer, Himlens Brudgom!
Kom! mød ham med Fryd!

Mød ham med Jubellyd!
Mød ham!

De kloge Jomfruer (Recitation):

1. Skønne Budskab, lad os ile!
Op for Brudgommen at møde!
2. Se den dystre Midnatstime
klarar op til Morgenrøde.
3. Gennem Vintrens Hjerte strømmer
Duft af Vaar og himmelsk Grøde.
4. Vidt fra Østen og til Vesten
ses hans Kommes Straaler gløde!
5. Kom, lad Brudekamrets Glæde
al vor Længsels Ve forsøde!

De ukloge Jomfruer (Recitation):

1. Tungt jeg slumred, Søvnens Tyngde
bandt mit Øje og mit Øre.
2. Som igennem dybe Taager
kan Basunens Røst jeg høre.
3. Ak, hvor hastigt dog han kommer!
Haand og Fod jeg kan ej røre.
4. Se til Lamperne! de slukkes!
Søstre, Vel hvad skal vi gøre?
5. Det er Nat, al Staden slumrer,
stængte er nu alle Døre.

Kor af Engle:

Op, op med Harpe og Salter!
kom Fløjter, Trompeter, Basuner,
pris Herren med Lyst!

Brudgommens Røst (Recitation):

Kom da hid, min elskede, min skønne!
Elskovs Sødme skal din Trængsel lønne,
kom til mine Havers skjulte Fryd.
Svundet er den bitre Vinters Vrede,
alt dens barske Taage maa sig sprede,
hør fra Dalen Turtelduens Lyd!
Blomster sødt sig for din Fod vil brede,
svundet er den bitre Vinters Vrede,
kom, Veninde, kom til evig Fryd!

Kor af Engle:

Træd frit herind, Kirke, du Herrens Brud,
til Livets store Bryllupsfest,
som Herren beredte for dig,
din Brudgom, før Verdens første Dag!

Kor af de kloge Jomfruer:

Raab højt nu med Fryd! Raab højt nu med Fryd!
i Støvet er kastet Fjendens Magt,
nedstyrtet fra Himlen er Dragen
nu med Hast til Helveds Flammesvælg!

Kor af Engle og Jomfruer:

Lov, Pris og evig Herlighed
ske Gud vor Fader, som gav os
ved Kristus sin enbaarne Søn
en evig Sejers Salighed!

De ukloge Jomfruer (Recitation):

Luk Døren op, luk Døren op!
Vi har søgende flakket al Staden om.
Intetsteds var der Hjælp at faa.
Af Mørkets Rædsel trindt omgivet
stivner vort Hjerte i Gru.
Herre, Brudgom, luk op!

Brudgommens Røst (Recitation):

Sandelig, jeg kender eder ikke!
Bort fra mit Aasyn! vig bort herfra
til Mørket og Døden! Jeg kender jer ikke!

Kor af Engle og de kloge Jomfruer:

Alle Ting er tilendebragt!
hellig, hellig, hellig
Herren den Herre Zebaoth!
Evig i Himlenes Himle
prises hans Ære!
Amen.

SALME

(Mel.: Gør Døren høj)

Forsamlingen:

Behold os, Herre! ved dit Ord,
trods dine Fjenders Løgn og Mord,
som styrte vil fra Tronen ned
dig, Kongen i al Evighed!

Bevis din Magt, o Jesus Krist!
som alle Herrers Herre est,
beskærm din arme Kristenhed,
du raader ene for vor Fred!

Du Helligaand, vor Trøstermand!
giv alt dit Folk en ret Forstand,
stat med os i vor sidste Nød,
led os til Livet fra vor Død!

(Martin Luther.)

KANTATE

(Vor Gud han er saa fast en Borg)

(for Soli, Dreng- og Mandskor med Orkester af Knud Jeppesen.
Tekst - de indskudte Vers - af Harald Vilstrup.)

Orkester-Indledning: Kamp og Sejr.

Kor: Vor Gud han er saa fast en Borg,
han kan os vel bevare,
han var vor Hjælp i al vor Sorg,
vort Værn i al vor Fare;
den gamle Fjende led
er nu for Alvor vred,
stor Magt og Argelist
han samler mod os vist,
ej Jorden har hans Lige.

*Baryton-
Solo:* O store Tidens Minde,
den Livets og Dødens Strid,
da værged sig Mulmet hint blinde
mod Sol og Dugning blid,
som i den rene Lære
brød ny og mægtig ud,
om Jesus, vort Liv og Ære,
vor Frelser og sande Gud.

Kor: Vor egen Magt den er kun svag,
let kan os Fjenden fælde,
men en antager sig vor Sag,
omgjordet med Guds Vælde:
Det er den Herre Krist,
og Sejer faar han vist,
der er ej anden Gud,
han drager med os ud,
han Marken skal beholde.

*Sopran-
Solo:* Kun Synd og Synd alene
var vores Ejendom,
derfor den ene rene
til vor Forløsning kom,
vil vi os ham hengive
i Hjertets sande Tro,
da vil han selv os blive
al Ære og Hjertens Ro.

Kor: Og myldred Djævla frem paa Jord
og os opsluge vilde,
vi frygte dog ej Fare stor,
de deres Trusler spillede;
lad rase Mørkets Drot
med Løgn og Mord og Spot,
han har dog faa't sin Dom,
da Krist til Jorden kom,
et Ord ham nu kan fælde.

*Tenor-
Solo
og Kor:* Hvor før man sad i Mørke,
nu straal'er Dagen klar,
og frit gaar frem i Styrke,
hvad fordum i Lænker var,
nu skal med Fryd sig fryde
hver den, blandt Sorger bor,
at Gud hos os lod lyde
det evige Livets Ord!

*Forsam-
lingen:* Det Ord de vel skal lade staa,
og dertil Utak have,
thi Herren selv vil med os gaa
alt med sin Aand og Gave;
og tage de vort Liv,
Gods, Ære, Barn og Viv,
lad fare i Guds Navn,
dem bringer det ej Gavn,
Guds Rige vi beholde.

SALUTATION, KOLLEKT OG VELSIGNALSEN

med danske Responsorier af Mogens Pedersen.

O, Herre Gud, himmelske Fader! Vi takke dig for denne din faderlige Velgerning, at du af din store Naade og Barmhjertighed har givet os dit hellige og salige Ord, ved hvilket du ogsaa her hos os forsamler din kristen Kirke. Vi bede dig ydmygelig: Giv os din Helligaand, saa vi med taknemmelige Hjerter tage derimod og skikke os derefter, og altid vokse og forfremmes i den kristelige Tro, Haab og Kærlighed, og saa endelig blive salige ved din elskelige Søn, Jesus Kristus, vor Herre, som med dig lever og regerer i Helligaands Enhed, een sand Gud fra Evighed til Evighed! Amen!

SLUTNINGSSALME

Forsamlingen:

(Mel.: Fryd dig, du Kristi Brud.)

Vor Arv vi kendes ved.
O Danmarks Menighed,
hvor rig du dog er blevet;
hvad før kun dødt stod skrevet
fik Aandens Kraft og Vinge
til levende at klinge!

Da lød i Ord og Sang
den guddomsstærke Klang
om Lammet, som har baaret
vor Straf, til Døden saaret,
om Troen, som alene
gør os for Dommen rene.

Vort ringe Modersmaal,
du blev en gylden Skaal
til værdigt at frembære
den højes Pris og Ære,
som just mod alle arme
har villet sig forbarne.

Vor Arv vi kendes ved.
O Gud, af Miskundhed
giv os at tro bevare
dit Naadebud det klare
og aldrig derfra lokkes,
om alle Verdner rokkes!

Giv Ordets Fynd og Vægt
til denne sene Slægt
til værdig Frugt at virke,
i Danmarks Folk og Kirke,
giv os i Lys at vandre
til Himlen med hverandre!

(Harald Vilstrup.)

Orgel: Dietrich Buxtehude: Toccata i F-Dur.

SLUTPSALM

Församlingen:

Gammal är kyrkan, Herrens hus,
Står, medan mänskoverk falla.
Tinnar så höga blivit grus;
Ån hennes klockor oss kalla,
Kalla på gammal och på ung,
Kalla på själ, som, trött och tung,
Längtar till evig vila.

Icke i hus av händer bor
Den, som seraferna tjäna.
Templet här av hans stjärnekör
Var ju en skugga allena.
Själv dock en boning underfull
Reste han sig i jordens mull,
Byggde i oss sig en boning.

Vi äro Herrens kyrkohus,
Byggt utav levande stenar,
Dem under korsets milda ljus
Tron och dopet förenar.
Vore vi ock allenast två,
Bygga han vill och bo ändå
Hos oss med hela sin nåde.

Rummet likväl, som bär hans namn,
Böra vi älska och ära
Såsom för själen ljuvlig hamn,
Ja, såsom hemmet, det kära.
Härliga ting ha talats där;
Himmelens rike är oss när,
Då i dess portar vi träda.

Dit vi som barn ledsagats opp,
Stått inför altarringen,
Lovat ge Gud vårt levnadslöpp;
Barnabön där lyftat vingen;
Där var vår första nattvardsgång;
Där vi vår jul- och påskasång
Med våra fäders förenat.

Give då Gud, att, var vi bo,
Alltid, när klockorna ringa,
Samlas vi må i Kristi tro
Herren vårt offer att bringa,
Hämta i bön hans hävor ned,
Skåda i hoppet den sabbatsfred
Sist för Guds folk står åter!

N. F. S. Grundtvig — E. Evers

Orgel: Dietrich Buxtehude: Toccata i F-Dur.

Ved Kirkefesterne medvirker som Liturg Pastor *Gunnar Pedersen* eller Sognepræst *Harald Vilstrup*, som Kor Københavns Drengekor, og som Organist *Finn Viderø*.

Musikken til »Lampades« udføres efter Stykkets Karakter og Tradition af Dreng- og Mandskor, hvoraf forskellige Stemmer udfører Recitationen, medens Sognepræst *Sven Nielsen* fremsiger Prologen.

I Kantaten medvirker som Solister Operasanger *Henry Skjær* (Baryton) og Koncertsanger *Volmer Holbøll* (Tenor) eller Koncertsanger *Aksel Schiøtz* (Tenor-Baryton); foruden Koret medvirker Det unge Tonekunstnerselskabs Orkester (25 Mand).

Kor- og Orkesterledelse ved *Mogens Wöldike*.